

STATUS USTROJOWY I PROCESOWY KOMORNIKA SĄDOWEGO

Wojciech Tomalak

MONOGRAFIE LEX

a Wolters Kluwer business

STATUS USTROJOWY I PROCESOWY KOMORNIKA SĄDOWEGO

Wojciech Tomalak

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

LEX

a Wolters Kluwer business

Warszawa 2014

Stan prawny na 1 lipca 2014 r.

Recenzent

Prof. dr hab. Tadeusz Wiśniewski

Wydawca

Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktor prowadzący

Ewa Wysocka

Łamanie

Wolters Kluwer

Układ typograficzny

Marta Baranowska

.....
Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących
im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej
w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło.
A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.
.....

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ

Więcej na www.legalnakultura.pl

POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by

Wolters Kluwer SA, 2014

ISBN 978-83-264-3352-8

ISSN 1897-4392

Wydane przez:

Wolters Kluwer SA

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 00, fax 22 535 81 35

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

Wykaz skrótów / 15

Przedmowa / 23

Rozdział I

Rys historyczny egzekucji i tworzenia się urzędu komornika sądowego / 31

1. Wprowadzenie / 31
2. Kształtowanie się instytucji komornika sądowego w prawie polskim / 36
 - 2.1. Ujednoczenie regulacji prawnych dotyczących komornika w latach 1918–1939 / 36
 - 2.2. Ustrój organizacyjnoprawny i zadania spełniane przez komornika w latach 1945–1964 / 45
 - 2.3. Organizacja urzędu i funkcjonowanie komornika sądowego w latach 1965–1996 / 48
3. Zmiany w ustroju komornika od 1997 r. / 62

Rozdział II

Status prawny komornika w prawie polskim / 86

1. Uwagi wprowadzające / 86
 - 1.1. Organy uprawnione do prowadzenia egzekucji administracyjnej / 92
 - 1.1.1. Zbieg egzekucji sądowej i egzekucji administracyjnej / 96
 - 1.1.2. Wniosek administracyjnego organu egzekucyjnego lub wierzyciela o nakazanie zobowiązanemu wyjawienia majątku w postępowaniu sądowym / 100
 - 1.2. Organy egzekucyjne w egzekucji sądowej / 100
 - 1.2.1. Rozdzielenie funkcji między sąd i komornika / 104

- 1.2.2. Właściwość miejscowa komornika / **106**
- 1.2.3. Właściwość delegacyjna w razie niemożności spełniania zadań przez komornika / **111**
- 2. Dotychczasowe poglądy na temat statusu prawnego komornika / **114**
- 3. Współczesny status prawny komornika / **128**
 - 3.1. Komornik jako szczególnego rodzaju funkcjonariusz publiczny / **128**
 - 3.1.1. Ochrona i odpowiedzialność karna komornika / **134**
 - 3.1.2. Zadania powierzone komornikowi / **137**
 - 3.1.3. Stosowanie przez komornika środków przymusu / **140**
 - 3.1.4. Publicznoprawny charakter działań komornika / **146**
 - 3.2. Formy i zakres nadzoru nad komornikiem / **148**
 - 3.2.1. Nadzór judykacyjny / **148**
 - 3.2.2. Nadzór pozajudykacyjny / **154**
 - 3.3. Działalność zawodowa komornika na własny rachunek / **159**
 - 3.3.1. Kancelaria komornicza / **162**
 - 3.3.2. Czas i miejsce czynności urzędowych dokonywanych przez komornika oraz na jego zlecenie / **164**
 - 3.4. Wyłączenie komornika / **166**
 - 3.5. Odpowiedzialność odszkodowawcza komornika / **167**
 - 3.6. Ubezpieczenie od odpowiedzialności cywilnoprawnej komornika / **177**
 - 3.7. Obowiązek zachowania przez komornika w tajemnicy informacji o okolicznościach sprawy oraz innych prawnie chronionych / **178**
 - 3.8. Skarga na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki w postępowaniu egzekucyjnym (prowadzonym przez komornika) / **182**
 - 3.9. Odpowiedzialność dyscyplinarna komornika / **182**
- 4. Organy egzekucyjne w innych systemach prawnych (status prawny komornika) / **185**
 - 4.1. Uwagi ogólne / **185**
 - 4.2. System sądowego wykonywania tytułów egzekucyjnych / **186**
 - 4.2.1. Czechy / **186**

- 4.2.2. Włochy / **189**
- 4.2.3. Hiszpania / **192**
- 4.3. System sądowo-komorniczego wykonywania tytułów egzekucyjnych / **193**
 - 4.3.1. Niemcy / **193**
- 4.4. System komorniczego wykonywania tytułów egzekucyjnych / **195**
 - 4.4.1. Francja / **195**
 - 4.4.2. Belgia / **200**
 - 4.4.3. Holandia / **203**
 - 4.4.4. Luksemburg / **207**
 - 4.4.5. Węgry / **209**
- 4.5. Rozwiązania w systemie organów egzekucyjnych przyjęte w państwach Europy Wschodniej (ustrój i zadania spełniane przez komornika) / **213**
 - 4.5.1. Rosja / **213**
 - 4.5.2. Estonia / **217**
 - 4.5.3. Ukraina / **221**

Rozdział III

Ogólne uwagi o działaniu komornika w egzekucji / 225

1. Pojęcie oraz struktura sądowego postępowania egzekucyjnego / **225**
 - 1.1. Egzekucja a postępowanie egzekucyjne / **225**
 - 1.2. Tytuł stanowiący podstawę do przeprowadzenia egzekucji / **238**
2. Rodzaje czynności egzekucyjnych / **241**
 - 2.1. Cechy czynności komornika / **246**
 - 2.2. Czas i miejsce podejmowanych czynności / **249**
 - 2.3. Czynności egzekucyjne / **252**
 - 2.4. Czynności postępowania egzekucyjnego / **254**
 - 2.5. Czynności o charakterze pozaegzekucyjnym / **257**
3. Zakres działania komornika w egzekucji / **257**
 - 3.1. Stadium początkowe właściwego postępowania egzekucyjnego / **258**
 - 3.1.1. Badanie istnienia roszczenia egzekucyjnego / **258**
 - 3.1.2. Sprawdzenie dopełnienia wymagań fiskalnych wniosku o wszczęcie egzekucji (opłata egzekucyjna) / **260**

- 3.1.3. Ustalenia w zakresie przesłanek dopuszczalności egzekucji / **261**
- 3.2. Stadium zasadnicze właściwego postępowania egzekucyjnego / **268**

Rozdział IV

Czynności komornika odnoszące się do całości postępowania egzekucyjnego / 278

- 1. Czynności związane ze wszczęciem egzekucji / **278**
 - 1.1. Badanie wniosku o wszczęcie egzekucji oraz żądania (zarządzenia, polecenia) wszczęcia egzekucji / **280**
 - 1.2. Badanie tytułu wykonawczego / **285**
- 2. Dokumentacja czynności komornika / **290**
 - 2.1. Protokół / **290**
 - 2.2. Wystuchanie / **293**
 - 2.3. Inne formy udokumentowania czynności / **294**
- 3. Wstrzymanie się komornika z dokonaniem czynności oraz zawieszenie postępowania egzekucyjnego / **296**
 - 3.1. Wstrzymanie czynności / **296**
 - 3.2. Zawieszenie postępowania egzekucyjnego / **301**
- 4. Ukończenie postępowania egzekucyjnego / **313**

Rozdział V

Czynności komornika w egzekucji świadczeń pieniężnych / 329

- 1. Egzekucja z ruchomości / **329**
 - 1.1. Właściwość komornika / **330**
 - 1.2. Zajęcie ruchomości / **330**
 - 1.3. Sprzedaż ruchomości / **339**
 - 1.3.1. Nielicytacyjne zbycie / **340**
 - 1.3.2. Sprzedaż komisowa / **343**
 - 1.3.3. Sprzedaż przez licytację publiczną / **343**
 - 1.3.4. Zaspokojenie w drodze przejęcia ruchomości na własność / **348**
 - 1.3.5. Czynności komornika w przypadku, gdy rzecz nie została sprzedana lub przejęta na własność / **348**
- 2. Egzekucja z wynagrodzenia za pracę / **349**
 - 2.1. Właściwość komornika / **351**
 - 2.2. Zajęcie wynagrodzenia za pracę / **351**

-
- 2.3. Grzywna nakładana przez komornika na pracodawcę oraz dłużnika / **357**
 - 2.4. Odebranie dokumentów potwierdzających wierzytelność / **358**
 3. Egzekucja z rachunków bankowych / **359**
 - 3.1. Właściwość komornika / **361**
 - 3.2. Zajęcie i dalsze czynności egzekucyjne / **362**
 - 3.2.1. Rachunek zwykły / **362**
 - 3.2.2. Rachunki wspólne / **367**
 - 3.2.3. Rachunki o charakterze oszczędnościowym / **369**
 4. Egzekucja z innych wierzytelności / **373**
 - 4.1. Właściwość komornika / **374**
 - 4.2. Czynności związane z zajęciem wierzytelności / **374**
 - 4.2.1. Zajęcie wierzytelności zwykłej / **375**
 - 4.2.2. Zajęcie wierzytelności wymagalnej w powtarzających się odstępach czasu (sum płatnych okresowo) / **376**
 - 4.2.3. Zajęcie wierzytelności obejmującej świadczenie ze zobowiązania przemiennego / **377**
 - 4.2.4. Zajęcie wierzytelności, której zabezpieczenie jest ujawnione przez wpis w księdze wieczystej lub przez złożenie dokumentu do zbioru / **378**
 - 4.2.5. Zajęcie wierzytelności zabezpieczonych poręczeniem, zastawem lub zastawem rejestrowym / **380**
 - 4.2.6. Zajęcie wierzytelności związanych z posiadaniem dokumentu / **383**
 - 4.3. Skutki wywołane dokonaniem zajęciem wierzytelności / **386**
 - 4.4. Ustanowienie kuratora lub zarządcy / **388**
 - 4.5. Sprzedaż zajętej wierzytelności (zasady jej przeprowadzenia przez komornika) / **388**
 - 4.6. Egzekucja z wierzytelności o wydanie rzeczy ruchomej i o wydanie nieruchomości / **392**
 - 4.6.1. Zajęcie wierzytelności, której przedmiotem świadczenia jest wydanie rzeczy ruchomej / **392**
 - 4.6.2. Zajęcie wierzytelności, której przedmiotem świadczenia jest wydanie nieruchomości / **393**
 5. Egzekucja z innych praw majątkowych / **395**
 - 5.1. Właściwość komornika / **395**

- 5.2. Zajęcie praw majątkowych w ogólności / **396**
 - 5.2.1. Zajęcie praw majątkowych z dziedziny własności intelektualnej / **397**
 - 5.2.2. Zajęcie prawa majątkowego wchodzącego w skład majątku wspólnego małżonków / **398**
 - 5.2.3. Zajęcie praw przysługujących dłużnikowi na wypadek wystąpienia ze spółki cywilnej lub jej rozwiązania / **399**
 - 5.2.4. Zajęcie praw współnika związanych z udziałem w spółce handlowej / **400**
 - 5.2.5. Zajęcie papierów wartościowych dopuszczonych do publicznego obrotu / **405**
 - 5.2.6. Zajęcie prawa, z mocy którego dłużnik może zażądać działu majątku / **410**
- 5.3. Skutki zajęcia prawa majątkowego / **412**
- 5.4. Opis i oszacowanie zajętego prawa / **413**
- 5.5. Zaspokojenia wierzyciela w egzekucji z innych praw majątkowych / **414**
- 6. Egzekucja z nieruchomości / **417**
 - 6.1. Właściwość komornika / **419**
 - 6.2. Wszczęcie egzekucji / **420**
 - 6.2.1. Zajęcie nieruchomości / **421**
 - 6.2.2. Ujawnienie dokonanego zajęcia / **423**
 - 6.2.3. Czasowy aspekt zajęcia / **426**
 - 6.2.4. Zakres przedmiotowy zajęcia / **426**
 - 6.2.5. Skutki zajęcia / **428**
 - 6.2.6. Zarząd nieruchomością po zajęciu / **429**
 - 6.3. Opis i oszacowanie nieruchomości / **431**
 - 6.4. Obwieszczenie o licytacji / **439**
 - 6.5. Sprzedaż licytacyjna / **444**
 - 6.5.1. Warunki licytacyjne związane z przystąpieniem do przetargu i nabyciem nieruchomości / **444**
 - 6.5.2. Licytacja / **448**
 - 6.6. Przybicie i przysądzenie własności / **454**
 - 6.7. Uproszczona egzekucja z nieruchomości / **456**
 - 6.7.1. Odrębne reguły w prowadzeniu egzekucji / **457**
 - 6.7.2. Sprzedaż z wolnej ręki / **459**
 - 6.7.3. Sprzedaż licytacyjna / **462**

- 6.8. Inne sposoby prowadzenia egzekucji świadczeń pieniężnych, do których stosuje się odpowiednio przepisy o egzekucji z nieruchomości / **463**
 - 6.8.1. Egzekucja z ułamkowej części nieruchomości / **464**
 - 6.8.2. Egzekucja z użytkowania wieczystego / **465**
 - 6.8.3. Egzekucja ze spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu, jak również do miejsc postojowych w garażach wielostanowiskowych i garaży wolno stojących (art. 17² i 17¹³ u.s.m.) / **467**
 - 6.8.4. Egzekucja z lokali stanowiących odrębne nieruchomości / **468**
7. Egzekucja ze statku morskiego (wpisanego do rejestru okrętowego) / **470**
 - 7.1. Właściwość komornika / **471**
 - 7.2. Czynności związane ze wszczęciem egzekucji i dalsze podejmowane przez komornika w jej przeprowadzeniu / **472**
8. Podział sumy uzyskanej z egzekucji (stadium końcowe zasadniczego postępowania egzekucyjnego) / **476**
 - 8.1. Obowiązek sporządzenia planu / **477**
 - 8.1.1. Prawna forma planu / **479**
 - 8.1.2. Treść planu podziału / **481**
 - 8.1.3. Zasady i kolejność zaspokojenia w planie podziału / **483**
 - 8.1.4. Zaspokojenie w ramach tej samej kategorii / **491**
 - 8.1.5. Zawiadomienie o sporządzeniu planu podziału i wykonanie planu / **493**
 - 8.2. Plan podziału sumy uzyskanej przez egzekucję z wynagrodzenia za pracę / **495**
 - 8.3. Plan podziału sumy uzyskanej przez egzekucję z ruchomości, wierzytelności i innych praw majątkowych / **496**
 - 8.4. Plan podziału sumy uzyskanej przez egzekucję z nieruchomości / **498**

Rozdział VI

Czynności komornika w egzekucji świadczeń niepieniężnych / 501

1. Przedmiot i cel egzekucji oraz właściwość komornika / **501**

2. Egzekucja świadczenia wydania rzeczy ruchomej / **502**
 - 2.1. Właściwość komornika / **503**
 - 2.2. Odebranie rzeczy dłużnikowi / **503**
 - 2.2.1. Zastosowanie w stosunku do dłużnika środków przymusu / **504**
 - 2.2.2. Złożenie rzeczy do depozytu sądowego / **506**
 - 2.3. Odebranie rzeczy znajdującej się we władaniu osoby trzeciej / **507**
 - 2.4. Odstąpienie od czynności / **508**
 - 2.5. Czynności komornika w razie nieodnalezienia rzeczy / **509**
3. Egzekucja świadczenia wydania nieruchomości, statku albo opróżnienia mieszkania / **509**
 - 3.1. Właściwość komornika / **511**
 - 3.2. Czynności komornika w egzekwowaniu świadczenia dłużnika określonego w tytule wykonawczym / **512**
 - 3.2.1. Wezwanie dłużnika do dobrowolnego wykonania obowiązku w wyznaczonym terminie / **513**
 - 3.2.2. Wprowadzenie wierzyciela w posiadanie przedmiotu egzekucji / **514**
 - 3.3. Czynności komornika w razie nieokreślenia w tytule wykonawczym nakazującym opróżnienie lokalu służącemu zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych prawa dłużnika do lokalu socjalnego lub pomieszczenia zamiennego / **514**
 - 3.3.1. Czynności komornika, jeżeli dłużnikowi przysługuje prawo do lokalu socjalnego / **515**
 - 3.3.2. Czynności komornika, gdy dłużnik nie ma tytułu prawnego do lokalu socjalnego lub lokalu zamiennego / **517**
 - 3.4. Usunięcie ruchomości niebędących przedmiotem egzekucji / **521**
4. Wykonanie przez komornika polecenia osadzenia dłużnika w areszcie w sprawach egzekucyjnych należących do sądu / **523**
 - 4.1. Właściwość komornika / **525**
 - 4.2. Wymagania związane z przystąpieniem przez komornika do realizowania nakazu sądu / **525**
 - 4.3. Czynności zmierzające do wykonania aresztu / **527**
 - 4.3.1. Usunięcie oporu dłużnika / **528**
 - 4.3.2. Wstrzymanie się przez komornika z wykonaniem aresztu / **528**

- 4.4. Zwolnienie dłużnika z aresztu / 529
- 4.5. Wykonanie przez komornika postanowienia o osadzeniu upadłego w areszcie jako środka przymusu / 530

Rozdział VII

Czynności komornika w szczególnych rodzajach egzekucji / 531

1. Egzekucja w celu zniesienia współwłasności nieruchomości w drodze sprzedaży publicznej / 531
 - 1.1. Właściwość komornika / 533
 - 1.2. Czynności podejmowane przez komornika przy wszczęciu egzekucji i w toku prowadzonego postępowania / 533
 - 1.2.1. Ujawnienie wszczęcia egzekucji w księdze wieczystej / 534
 - 1.2.2. Uwarunkowania w podejmowaniu czynności przez komornika związane z odrębnościami przewidzianymi dla tego sposobu egzekucji / 535
 - 1.2.3. Dopuszczalność jednoczesnego prowadzenia egzekucji o zniesienie współwłasności nieruchomości i egzekucji z nieruchomości / 536
2. Egzekucja świadczeń alimentacyjnych / 538
 - 2.1. Właściwość komornika / 540
 - 2.2. Zakres czynności komornika przy wszczęciu egzekucji / 542
 - 2.3. Uwarunkowania w podejmowaniu czynności związane ze sposobem egzekucji / 545
 - 2.4. Obowiązek przeprowadzenia dochodzenia przez komornika / 547
 - 2.5. Złożenie przez komornika wniosku do Krajowego Rejestru Sądowego o wpis dłużnika do rejestru dłużników niewypłacalnych / 551
 - 2.6. Uruchomienie świadczeń z funduszu alimentacyjnego w razie niewypłacalności dłużnika / 552
 - 2.7. Czynności komornika w przypadku zatrudnienia dłużnika u osoby bliskiej / 554
 - 2.8. Odrębne zasady egzekwowania świadczeń alimentacyjnych przewidziane w innych unormowaniach / 555
3. Egzekucja grzywien, kar pieniężnych, opłat sądowych i kosztów postępowania / 556

- 3.1. Właściwość komornika i podstawa wszczęcia egzekucji należności Skarbu Państwa orzeczonych w postępowaniu cywilnym / **557**
- 3.2. Obowiązek podejmowania przez komornika czynności z urzędu / **558**
- 3.3. Zasady dotyczące zaspokojenia wierzyciela w egzekucji / **559**
- 3.4. Egzekwowanie przez komornika grzywien i innych należności Skarbu Państwa orzeczonych w postępowaniu karnym / **560**

Wnioski końcowe / **563**

Bibliografia / **619**

Wykaz orzeczeń oraz glosy / **645**

Wykaz skrótów

Akty prawne

- d.k.p.c.** rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 29 listopada 1930 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn.: Dz. U. z 1950 r. Nr 43, poz. 394 z późn. zm.)
- k.c.** ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 121 z późn. zm.)
- k.h.** rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 czerwca 1934 r. – Kodeks handlowy (Dz. U. Nr 57, poz. 502 z późn. zm.)
- k.k.** ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.)
- k.k.w.** ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 90, poz. 557 z późn. zm.)
- k.m.** ustawa z dnia 18 września 2001 r. – Kodeks morski (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 758 z późn. zm.)
- Konstytucja RP** Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)
- k.p.** ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (tekst jedn.: Dz. U. z 1998 r. Nr 21, poz. 94 z późn. zm.)

- k.p.a.** ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 267 z późn. zm.)
- k.p.c.** ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 101 z późn. zm.)
- k.p.k.** ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.)
- k.r.o.** ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 788 z późn. zm.)
- k.s.h.** ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 1030 z późn. zm.)
- p.p.s.a.** ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 270 z późn. zm.)
- pr. bank.** ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 1376 z późn. zm.)
- p.r.d.** ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 1137 z późn. zm.)
- pr. not.** ustawa z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 164 z późn. zm.)
- pr. up. i napr.** ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 1112 z późn. zm.)
- rozp. biur. ewid. kom.** rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 grudnia 2005 r. w sprawie określenia szczegółowych przepisów o biurowości i ewidencji operacji finansowych kancelarii

- komorniczych (Dz. U. Nr 266, poz. 2242 z późn. zm.)
- rozp. czyn. kom.** rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 marca 1968 r. w sprawie czynności komorników (Dz. U. Nr 10, poz. 52 z późn. zm.)
- rozp. egz. grzyw.** rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 marca 2006 r. w sprawie egzekucji grzywien, kar pieniężnych, opłat sądowych i kosztów postępowania w sprawach cywilnych (Dz. U. Nr 42, poz. 288)
- rozp. opróż. lok.** rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 grudnia 2011 r. w sprawie szczegółowego trybu postępowania w sprawach o opróżnienie lokalu lub pomieszczenia albo o wydanie nieruchomości (Dz. U. z 2012 r. poz. 11)
- rozp. reg. sąd.** rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lutego 2007 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 259)
- u.b.f.g.** ustawa z dnia 14 grudnia 1994 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym (tekst jedn.: Dz. U. z 2009 r. Nr 84, poz. 711 z późn. zm.)
- u. em. i rent. FUS** ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 1440 z późn. zm.)
- u. ewid. lud. dow. osob.** ustawa z dnia 10 kwietnia 1974 r. o ewidencji ludności i dowodach osobistych (tekst jedn.: Dz. U. z 2006 r. Nr 139, poz. 993 z późn. zm.)
- u.g.n.** ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 518 z późn. zm.)

- u. kom. sąd. i egz.** ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (tekst jedn.: Dz. U. z 2011 r. Nr 231, poz. 1376 z późn. zm.)
- u.K.R.S.** ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 1203 z późn. zm.)
- u.k.s.c.** ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2010 r. Nr 90, poz. 594 z późn. zm.)
- u.k.w.h.** ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 707 z późn. zm.)
- u. ochr. dan. osob.** ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (tekst jedn.: Dz. U. z 2002 r. Nr 101, poz. 926 z późn. zm.)
- u. ochr. pr. lok.** ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 150)
- u. ochr. ros. prac.** ustawa z dnia 13 lipca 2006 r. o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 272 z późn. zm.)
- u.o.p.** ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 749 z późn. zm.)
- u.p.d.o.f.** ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 361 z późn. zm.)
- u.p.e.a.** ustawa z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 1015 z późn. zm.)
- u.p.w.p.** ustawa z dnia 30 czerwca 2000 r. – Prawo własności przemysłowej (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 1410)

- u.s.d.g.** ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 672 z późn. zm.)
- u.s.m.** ustawa z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 1222)
- u.s.p.** ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 427 z późn. zm.)
- ustawa o NBP** ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 908 z późn. zm.)
- ustawa z 1997 r.** ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (w brzmieniu pierwotnym, Dz. U. Nr 133, poz. 882)
- u.s.u.s.** ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 1442 z późn. zm.)
- u.wł.lok.** ustawa z dnia 24 czerwca 1994 r. o własności lokali (tekst jedn.: Dz. U. z 2000 r. Nr 80, poz. 903 z późn. zm.)
- u.z.r.** ustawa z dnia 6 grudnia 1996 r. o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów (tekst jedn.: Dz. U. z 2009 r. Nr 67, poz. 569 z późn. zm.)
- z. instr. sąd.** zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 grudnia 2003 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej (Dz. Urz. Min. Spraw. Nr 5, poz. 22 z późn. zm.)

Organy władzy, instytucje publiczne i sądy powszechne

- ETPC** Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu

NSA	Naczelny Sąd Administracyjny
SA	Sąd Apelacyjny
SN	Sąd Najwyższy
TK	Trybunał Konstytucyjny
WSA	Wojewódzki Sąd Administracyjny
ZUS	Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Czasopisma

AUMCS	Annales Universitatis Maria Curie-Skłodowska
AUWr	Acta Universitatis Wratislaviensis
Biuł. SN	Biuletyn Sądu Najwyższego
EP	Edukacja Prawnicza
EPS	Europejski Przegląd Sądowy
KPP	Kwartalnik Prawa Prywatnego
GSP	Gdańskie Studia Prawnicze
MoP	Monitor Prawniczy
M. Pr. Bank.	Monitor Prawa Bankowego
NC	Nowa Currenda
NP	Nowe Prawo
ONSAiWSA	Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego i wojewódzkich sądów administracyjnych
OSA	Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSAB	Orzecznictwo Sądów Apelacji Białostockiej
OSN	Orzecznictwo Sądu Najwyższego
OSNC	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
OSNCP	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Cywilnej, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

OSNKW	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Wojskowa
OSNP	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych
OSP	Orzecznictwo Sądów Polskich
OSPiKA	Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
OTK	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
OTK-A	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego; zbiór urzędowy, Seria A
Pal.	Palestra
PE	Problemy Egzekucji Sądowej (1993–1999), następnie Problemy Egzekucji (1999–2002)
PES	Problemy Egzekucji Sądowej
PiP	Państwo i Prawo
PiZS	Praca i Zabezpieczenie Społeczne
PPC	Polski Proces Cywilny
PPE	Przegląd Prawa Egzekucyjnego
PPH	Przegląd Prawa Handlowego
PPiA	Przegląd Prawa i Administracji
Pr. Bank.	Prawo Bankowe
Pr. Sp.	Prawo Spółek
PS	Przegląd Sądowy
RPr.	Radca Prawny
RPEiS	Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
SP	Studia Prawnicze
ZES	Zagadnienia Egzekucji Sądowej w Polsce
ZN IBPS	Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego
ZNUŁ	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego

Inne skróty

b.d.w.	bez daty wydania
b.m.w.	bez miejsca wydania
Dz. Pr.	Dziennik Praw
Dz. Urz. Dep. Spraw. TRS	Dziennik Urzędowy Departamentu Sprawiedliwości Tymczasowej Rady Stanu Królestwa Polskiego
Dz. Urz. Min. Spraw.	Dziennik Urzędowy Ministra Sprawiedliwości; w latach 1988–2000 Dziennik Urzędowy Ministerstwa Sprawiedliwości
tekst jedn.	tekst jednolity

Przedmowa

Egzekucja od najodleglejszych czasów ulegała przeobrażeniom, przy czym zmiany wiązały się przede wszystkim z poszukiwaniem rozwiązań w celu jej usprawnienia – zwiększenia szybkości i skuteczności. Do przeprowadzenia egzekucji dochodzi w sądowym postępowaniu egzekucyjnym (pomijając zagadnienia związane z prowadzeniem egzekucji administracyjnej).

Postępowanie egzekucyjne jest z reguły dalszym stadium postępowania cywilnego po zakończeniu postępowania rozpoznawczego (procesowego lub nieprocesowego), a podstawę egzekucji stanowi tytuł egzekucyjny wydany w tym postępowaniu, zaopatrzony w klauzulę wykonalności (tytuł wykonawczy). W określonych wypadkach postępowanie egzekucyjne może być prowadzone mimo niezakończenia postępowania rozpoznawczego. Natomiast staje się odrębnym postępowaniem, gdy tytuł wykonawczy (lub tytuł egzekucyjny) nie pochodzi od sądu, lecz podlega wykonaniu w drodze egzekucji sądowej. Egzekucja pozostaje w sferze *imperium* państwa – jest częścią porządku prawnego. Cechą egzekucji jest stosowanie przymusu, chyba że dłużnik spełni dobrowolnie świadczenie.

Egzekucja sprowadza się do zastosowania przez właściwe funkcjonalnie organy egzekucyjne, przewidzianych w przepisach prawa, środków przymusu państwowego w celu uzyskania od dłużnika świadczenia przysługującego wierzycielowi, ustalonego we właściwym akcie stanowiącym tytuł wykonawczy lub tytuł egzekucyjny. Dochodzi w tej drodze do egzekwowania od dłużnika przysługującego wierzycielowi świadczenia określonego w tytule stanowiącym podstawę egzekucji. Cel egzekucji sprowadza się do szybkiego i skutecznego zaspokojenia wierzyciela.

Wierzyciel powinien mieć zapewnioną możliwość skutecznej realizacji przysługującego mu świadczenia, natomiast prawa dłużnika, w stosunku do którego egzekucja jest prowadzona, muszą być chronione

w przepisach regulujących postępowanie egzekucyjne. Znaczenie ma tu również prawidłowo realizowany nadzór, zwłaszcza przez sąd (nadzór judykacyjny).

Na urzeczywistnienie celu egzekucji wpływ mają różnorodne czynniki, a przede wszystkim uwarunkowania o charakterze społeczno-gospodarczym, stan unormowań prawnych dotyczących postępowania egzekucyjnego, jak również przyjęty system organów egzekucyjnych.

Rozważania dokonywane w pracy wiążą się z komornikiem sądowym jako organem egzekucyjnym. Chodzi tu o wypracowanie stanowiska, czy polski model egzekucji sądowej jest najbardziej optymalny, a ściślej czy ukształtowanie sytuacji komornika tak pod względem ustrojowym, jak procesowym zapewnia najbardziej efektywną realizację celów egzekucji.

W ustawie z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego¹ sprawy egzekucyjne powierzone zostały sądom rejonowym i działającym przy tych sądach komornikom. Ustawodawca dokonał rozgraniczenia właściwości rzeczowej sądu i komornika, jako organów egzekucyjnych, w ten sposób, że czynności egzekucyjne wykonywane są przez komornika z wyjątkiem czynności zastrzeżonych dla sądu. Komornik w sprawach egzekucyjnych należących do właściwości sądu rejonowego jest wyłącznie organem wykonawczym spełniającym polecenia sądu, natomiast w sprawach niezastrzeżonych dla kognicji sądu spełnia zadania organu egzekucyjnego, działając jako ten organ. Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji² określa w szczególności status prawny komornika, powierzone do wykonania zadania, prowadzenie kancelarii komorniczej, obszar działania, prawa i obowiązki oraz zasady odpowiedzialności odszkodowawczej i dyscyplinarnej komornika, formy nadzoru nad komornikiem, koszty działalności egzekucyjnej komornika (w tym pobierane opłaty i podlegające rozliczeniu wydatki), a także ustrój i kompetencje samorządu komorniczego. Uregulowania ustawy dotyczą również postępowania egzekucyjnego.

Zagadnienia dotyczące statusu prawnego komornika i systemu finansowego prowadzonej przez niego działalności stanowiły przedmiot licznych orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego, Sądu Najwyższego, są-

¹ Tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 101 z późn. zm.

² Tekst jedn.: Dz. U. z 2011 r. Nr 231, poz. 1376 z późn. zm.

dów powszechnych oraz Naczelnego Sądu Administracyjnego i sądów administracyjnych (powoływanych w pracy), co wiąże się ze złożoną materią występujących w praktyce problemów i stosowaniem (interpretacją) przepisów.

Status ustrojowy i procesowy komornika sądowego jest złożony. Zadania postawione przed komornikiem w warunkach zachodzących przemian, zwłaszcza gospodarczych (w następstwie globalnych zmian ustrojowych), i dokonującej się informatyzacji społeczeństwa (obejmującej coraz szersze dziedziny życia), wywołują konieczność poddania ocenie dotychczasowych rozwiązań w tym zakresie i rozważenia możliwości innego ukształtowania pozycji tego organu egzekucyjnego.

Rozważenia wymaga, czy i jakie zmiany w ustroju komornika są konieczne w celu pełniejszej realizacji przypisanych zadań, czy forma wykonywanego przez komornika zawodu jako funkcjonariusza publicznego stanowi optymalne rozwiązanie, czy prowadzenie działalności gospodarczej na własny rachunek wyklucza sprawowanie urzędu publicznego (zauważyć przy tym należy, że niekiedy w dyskusjach nad polskim modelem organów egzekucyjnych pojawiają się poglądy o możliwości „prywatyzacji” komornika).

Uregulowania odnoszące się do komornika wymagają nowych rozwiązań, jednakże wszelkie zmiany nie mogą być dokonywane w oderwaniu od istoty egzekucji oraz uwarunkowań gospodarczych i społecznych mających wpływ na jej przebieg.

Nasuwa się pytanie, czy powinno się dążyć do zrównania sytuacji prawnej komorników do tej, w której funkcjonują przedstawiciele innych wolnych zawodów prawniczych? Komornik wykonywałby wówczas dotychczasowe zadania jako „podmiot sprywatyzowany”, działający we własnym imieniu (przy tym podlegałby tylko nadzorowi judykacyjnemu sądu). Należy jednak pamiętać, że wykonywanie przez komornika urzędu służy realizacji ważnych celów objętych sferą działania państwa, stąd pogodzenie interesu publicznego na płaszczyźnie egzekucji (posługiwanie się *imperium*) z interesem prywatnym może nastroczać wiele trudności. W dążeniu do ujednoczenia pozycji komornika z innymi zawodami prawniczymi (np. notariusza) nie można zapominać o specyfice zadań (ich nieporównywalności), kompetencji i cechach charakterystycznych dla każdego zawodu. Zmiany w statusie komornika nie mogą prowadzić do całkowitego odejścia od dotychczasowej formuły zawodu, jak również postrzegania publicznoprawnej roli, jaką spełnia.

Zagadnienia objęte przedmiotem badań wymagały z jednej strony przedstawienia w pracy regulacji prawnych odnoszących się do ustroju komornika i wpływu tych uregulowań na możliwość realizacji powierzonych zadań w praktyce, a z drugiej – wskazania przepisów dotyczących egzekucji i czynności podejmowanych przez komornika w postępowaniu egzekucyjnym. Wyjaśnienie tych kwestii umożliwiło udzielenie odpowiedzi na pytanie, jaki model egzekucji sądowej – ustroju egzekucji sądowej – ustroju komornika można uznać za optymalny.

Funkcjonowanie komornika poddane zostało analizie na różnych płaszczyznach, a w szczególności: zakres kompetencji (rodzaj powierzonych do wykonania zadań), organizacja biura komornika (kancelarii), stosowane przez komornika środki przymusu w egzekucji, nadzór nad komornikiem (sądu, innego organu), odpowiedzialność komornika za szkodę wyrządzoną w związku z wykonywanymi czynnościami, czynności w egzekucji świadczeń pieniężnych i egzekucji świadczeń niepieniężnych oraz inne z wykonywanych (w tym czynności pozaegzekucyjne), koszty działalności egzekucyjnej.

Wyniki badań z praktycznego punktu widzenia mogą przyczynić się do podjęcia dalszych prac nad stworzeniem takiego systemu organów egzekucyjnych, a ściślej ukształtowania sytuacji prawnej komornika sądowego, która zapewniałaby wzrost sprawności postępowania i efektywności egzekucji.

Ustrój organizacyjny i funkcjonowanie komornika ze względu na spełniane zadania nie może być poddane ocenie bez odniesienia do zasad konstytucyjnych, a zwłaszcza zasady demokratycznego państwa prawnego. Analiza ustroju organizacyjnoprawnego komornika oraz systemu finansowego, jak również ogółu powierzonych zadań wymaga odniesienia do różnych uregulowań prawnych odnoszących się do egzekucji sądowej (w tym do przepisów procesowych). Istotne znaczenie dla wyprowadzanych wniosków ma orzecznictwo sądów i Trybunału Konstytucyjnego. Wymaga przy tym podkreślenia, że nie zachodzi potrzeba szerszego odniesienia się do powoływanych w pracy orzeczeń, chyba że wyrażone stanowisko wywołuje wątpliwości lub słusznie zostało poddane krytyce w doktrynie. Niekiedy dokonano tylko zasygnalizowania odmiennych poglądów w celu wskazania możliwości wyprowadzenia innych wniosków, jednakże nieprzekonujących.

Wpływ na ocenę urzędu komornika mają też regulacje prawne przyjęte w innych państwach, gdy chodzi o systemy organów egzekucyjnych w sprawach cywilnych i handlowych (zagadnienia prawnopop-

równawcze). Rzetelna ocena wymaga „spojrzenia” na komornika od strony podmiotowej (zorganizowania), jak i przedmiotowej (wykonywania powierzonych zadań i uwarunkowań z tym związanych). Konstrukcja pracy pozostaje w ścisłym związku z dokonywaną analizą statusu prawnego komornika.

W rozdziale pierwszym przedstawione zostało kształtowanie się instytucji (urzędu) komornika. Nie sposób wypowiadać się o komorniku bez odniesienia się do zmian dokonywanych w egzekucji. Podkreślenia wymaga, że w rozwoju historycznym egzekucja, początkowo wykonywana w drodze samopomocy (prywatnej egzekucji), stała się częścią porządku prawnego państwa. To tylko państwo przez swoje organy i środki przymusu stwarzało możliwość uzyskania zaspokojenia przez wierzyciela oraz zapewniało ochronę prawną dla stron i uczestników prowadzonego postępowania egzekucyjnego. Ulegała też zmianie pozycja komornika, który stał się zasadniczym organem egzekucyjnym o szerokich kompetencjach, na co wpływ miały różnorodne czynniki, natomiast bodźcem do działań była zazwyczaj niska efektywność egzekucji.

Trzon rozdziału drugiego stanowią rozważania na temat statusu komornika (przedstawienie dotychczas formułowanych poglądów o komorniku), a przy tym nastąpiło określenie pozycji zajmowanej przez komornika. Komornik działa w imieniu państwa, wykonuje czynności o charakterze władczym (publicznoprawnym), wyposażony przez państwo w określone kompetencje władcze zarówno w stosunku do osób (art. 761 i 764 k.p.c.), jak i innych podmiotów oraz instytucji publicznych (art. 761 i 765 k.p.c.), uprawniony jest do stosowania określonych środków przymusu (co jest powszechnie utożsamiane z domeną państwa), podlega przy tym nadzorowi sądu i ponosi odpowiedzialność za wyrządzoną szkodę. W tym zakresie działalność komornika mieści się w sferze działania Państwa określanej jako *imperium*. Tym samym funkcjonowanie urzędu komornika wiąże się ze spełnianiem funkcji publicznoprawnej. Komornik prowadzi jednak działalność zawodową na własny rachunek. W realizacji powierzonych zadań na płaszczyźnie finansowania egzekucji (źródłach finansowania wynagrodzeń komornika i pochodnych oraz kosztach utrzymania kancelarii komorniczych) komornik działa jak samodzielny podmiot, przy czym nie jest przedsiębiorcą w świetle przepisów ustawy o działalności gospodarczej. Zmiany wprowadzone w tym zakresie przez ustawodawcę dokonują „prywatyzacji”, która odnosi się tylko do finansowania działal-

ności komornika (obejmującego również jego wynagrodzenie), natomiast nie oznaczają „prywatyzacji zawodu komornika”. Podkreślenia wymaga, że w rozdziale drugim podlegały omówieniu przede wszystkim zagadnienia dotyczące statusu ustrojowego komornika, natomiast kwestie związane ze statusem procesowym komornika przedstawione zostały w rozdziałach od trzeciego do siódmego (włącznie).

W rozdziale trzecim poczyniono uwagi o działaniu komornika w egzekucji (pojęcie oraz struktura sądowego postępowania egzekucyjnego, rodzaje czynności egzekucyjnych, zakres działania komornika w egzekucji). Egzekucja nie ma jednolitego charakteru, co również należy odnieść do postępowania egzekucyjnego. W szczególności postępowanie egzekucyjne w swym pełnym przebiegu obejmuje: stadium początkowe (w tym stadium komornik dokonuje badania, czy wniosek lub żądanie wszczęcia egzekucji spełnia wymagania przewidziane w przepisach), stadium zasadnicze (w którym przeprowadzana jest egzekucja) oraz stadium końcowe (którego cel sprowadza się do podziału sumy uzyskanej z egzekucji). Komornik podejmuje czynności egzekucyjne w ramach przyznanych kompetencji, w formie i treści zastrzeżonej dla tych czynności, w czasie i miejscu odpowiadającym ich charakterowi, w stosunku do osób podlegających egzekucji – dłużnikowi i w celu zapewnienia wierzycielowi zaspokojenia (zgodnie z tytułem wykonawczym lub tytułem egzekucyjnym), co też wiąże się ze stosowaniem przymusu państwowego. Inne z czynności podejmowanych przez komornika będą czynnościami postępowania egzekucyjnego.

W rozdziale czwartym pracy przedstawione zostały czynności komornika odnoszące się do biegu postępowania egzekucyjnego. Chodzi tu w szczególności o badanie wniosku oraz polecenia wszczęcia egzekucji (w tym przesłanek dopuszczalności wszczęcia egzekucji), udokumentowanie czynności – protokół, wysłuchanie stron, wstrzymanie się przez komornika z dokonaniem czynności oraz zawieszenie postępowania egzekucyjnego, a także kwestie związane z ukończeniem postępowania egzekucyjnego.

Kolejne rozdziały pracy od piątego do siódmego dotyczą czynności komornika w: egzekucji świadczeń pieniężnych (egzekucja z ruchomości, egzekucja z wynagrodzenia za pracę, egzekucja z rachunków bankowych, egzekucja z innych wierzytelności – egzekucja z wierzytelności zabezpieczonej hipoteką, egzekucja z wierzytelności zabezpieczonej poręczeniem lub zastawem, egzekucja z wierzytelności o wydanie rzeczy, egzekucja z wierzytelności o wydanie rzeczy ruchomej i o wydanie

nieruchomości, egzekucja z wierzytelności związanej z posiadaniem dokumentu), egzekucja z innych praw majątkowych, egzekucja z nieruchomości) oraz w egzekucji świadczeń niepieniężnych (egzekucja świadczenia wydania rzeczy ruchomych, egzekucja świadczenia wydania nieruchomości, statku albo opróżnienia mieszkania), jak również szczególnych rodzajach egzekucji (egzekucja grzywien, kar pieniężnych, opłat sądowych i kosztów postępowania, egzekucja w celu zniesienia współwłasności nieruchomości w drodze sprzedaży publicznej, egzekucja świadczeń alimentacyjnych). Tylko przy zastosowaniu tej metody można było ukazać różnorodność i złożoność czynności podejmowanych przez komornika w celu zaspokojenia wierzyciela, jednakże z zachowaniem należytą dłuźnikowi oraz osobom trzecim ochrony praw osobistych i majątkowych przewidzianej w obowiązujących w tym zakresie przepisach. Odrębne zagadnienie stanowi, czy pozycja wierzyciela, na rzecz którego, i dłuźnika, przeciwko któremu jest prowadzona egzekucja, zostały właściwie ukształtowane.

Podsumowanie materii objętej przedmiotem badań dokonywane jest zasadniczo na dwóch płaszczyznach. Z jednej strony ustalenia i wyprowadzane wnioski dotyczą komornika jako podmiotu ukształtowanego w specyficzny sposób, wyposażonego w określone środki przymusu, podlegającego nadzorowi (judykacyjnemu, administracyjnemu, samorządowemu i Ministra Sprawiedliwości – sprawującego również nadzór zwierzchni nad samorządem komorniczym) oraz ponoszącego odpowiedzialność (za wyrządzoną szkodę – solidarnie ze Skarbem Państwa oraz dyscyplinarną). Nie mniej istotna jest druga strona funkcjonowania komornika, którą można nazwać przedmiotową, czyli działalność komornika jako organu egzekucji sądowej wykonującego czynności egzekucyjne w sprawach cywilnych oraz inne czynności przewidziane w ustawach, a przy tym adresata regulacji prawnych. Niektóre z problemów, jakie wiążą się z działaniem komornika w egzekucji, wymagają zmian ustawodawczych. Propozycje tych zmian zostały przedstawione w pracy.

Wyrażam serdeczne podziękowania wszystkim, którzy przyczynili się do powstania tej książki. W szczególności wdzięczny jestem Panu Sędziemu Sądu Najwyższego prof. dr. hab. Tadeuszowi Wiśniewskiemu, którego opieka naukowa, okazana pomoc i życzliwość stanowiły nieocenione wsparcie w tworzeniu pracy. Dziękuję również Panu Sędziemu Naczelnego Sądu Administracyjnego w stanie spoczynku dr. hab. Henrykowi Doleckiemu, prof. Kujawsko-Pomorskiej Szkoły

Wyższej w Bydgoszczy Wydziału Prawa i Administracji oraz dr. hab. Andrzejowi Jarosze z Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu Wydział Prawa i Administracji Zakład Postępowania Cywilnego za cenne uwagi i spostrzeżenia, które wpłynęły na ostateczny kształt pracy.

W książce uwzględniony został stan prawny na dzień 1 lipca 2014 r.

Rozdział I

Rys historyczny egzekucji i tworzenia się urzędu komornika sądowego

1. Wprowadzenie

W najodleglejszych czasach poprzedzających ukształtowanie się społeczeństwa w organizację państwowe ochrona interesów jednostki sprowadzała się do użycia siły fizycznej przez samego poszkodowanego³. Każde naruszenie prawa wywołujące zewnętrzny skutek bez względu na okoliczności samego zdarzenia i zachowanie się sprawcy uznawane było za bezprawne i wymagało kary. Egzekucja miała charakter zemsty prywatnej skierowanej przeciwko takiej osobie. Zmierzała do zniszczenia osoby dłużnika poprzez jego zabicie, sprzedaż lub wyjęcie spod prawa. Jeżeli zachodziła taka potrzeba, pokrzywdzony korzystał zwykle z pomocy krewnych bądź sąsiadów. Takie działania w odbiorze społecznym prowadziły do kształtowania się ocen słuszności czy też niesłuszności użytej przemocy w sprawach. Tworzyło się zwyczajowe prawo egzekucyjne⁴. Samopomoc jeszcze długo miała znaczenie w rozwoju formacji społecznej. Powoli, wraz z umacnianiem się władzy państwowej, dochodziło do dalszej ewolucji w egzekwowaniu praw przez jednostkę. Ulegał zmianie charakter egzekucji, a w szczególności nastąpiło jej skierowanie

³ Szczegółowe przedstawienie zasadniczych idei oraz kierunków ewolucji prawa egzekucyjnego zawiera opracowanie K. Stefko, *Rzut oka na historyczny rozwój prawa egzekucyjnego*, *Księga pamiątkowa ku czci Bolesława Orzechowicza*, Lwów 1916, t. II, s. 459 i n.; zob. też S. Kutrzeba, *Dawne polskie prawo sądowe w zarysie*, Lwów–Warszawa–Kraków 1927, s. 102 i n.; E. Wengerek, *Problemy egzekucji sądowej w sprawach cywilnych*, NP 1962, nr 7–8, s. 916; K. Lubiński, *Problemy reformy urzędu komornika sądowego*, Toruń 1993, s. 11 i n.

⁴ Zob. K. Stefko, *Rzut oka na historyczny rozwój prawa egzekucyjnego...*, s. 460.

do majątku dłużnika. Obejmowała ona początkowo cały majątek, a z upływem czasu przerodziła się w egzekucję z poszczególnych przedmiotów majątkowych. Egzekucja majątkowa była kierowana do ruchomości, nieruchomości i innych praw majątkowych dłużnika. Celem egzekucji stało się zaspokojenie wierzyciela. Rozwój państwa i prawa oraz sądownictwa doprowadził do objęcia działaniem sądu także egzekucji. Wykształcona w miejsce samopomocy egzekucja sądowa stanowiła od tego czasu prawną drogę wyegzekwowania świadczenia przez wierzyciela. Ulegała ona przeobrażeniom, gdy chodzi o organy egzekucyjne, formę i zakres czynności.

Egzekucja w Polsce miała z początku charakter prywatny i zwracała się przeciwko osobie dłużnika⁵. Los dłużnika zależał od woli wierzyciela. Dłużnik mógł być zabity lub ujęty i wzięty w niewolę, zaś jego majątek mógł ulec zniszczeniu. Następnie egzekucja osobista uległa złagodzeniu i kierowano ją do majątku dłużnika. W warunkach państwowości feudalnej państwo nie zapewniało rozstrzygnięcia wszystkich spraw przez sądy. Rola sądów sprowadzała się w istocie do wydania wyroku, natomiast jego wykonanie należało w zasadzie do strony, która sprawę wygrała⁶. W egzekucji praw w tym okresie i następnych, a zwłaszcza w dobie rozbitcia dzielnicowego duże znaczenie miała samopomoc⁷.

W okresie polskiego średniowiecza dostrzegamy początki ingerencji władzy państwowej w wykonywanie wyroku. Egzekucja sądowa stopniowo wypierała samopomoc. Nadal była prowadzona egzekucja osobista, jednakże inny był jej charakter. Przysiępowano do niej od razu po wydaniu wyroku, chyba że strona przegrywająca (pozwana) dała rękojmę, iż wyrok wykona. Przegrywającego (dłużnika) – według statutu Kazimierza Wielkiego – który nie wywiązał się z obowiązku nałożonego w wyroku, ani też nie zagwarantował zadośćuczynienia przez zapłatę rękojmi, wydawano przez sąd wygrywającemu (wierzycielowi)⁸. Egzekucja osobista zmierzała do wywarcia na stronę zobowiązaną takiego nacisku, aby wyrok był wykonany. Decydujące znaczenie przykła-

⁵ W. Berutowicz, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 1974, s. 386; zob. też J. Smerka, *Egzekucja w Polsce w dobie wczesnego średniowiecza na przykładzie sprawy komesa Piotra Włostowica* (w:) *Postępowanie egzekucyjne w dziejach. X Konferencja Naukowa Karpacz 11–13 września 2006 r.*, Wrocław 2007, s. 57–71.

⁶ J. Bardach (red.), *Historia państwa i prawa Polski*, t. I, Warszawa 1965, s. 338.

⁷ Szerzej K. Sójka-Zielińska, *Historia prawa*, Warszawa 1993, s. 196; J. Bardach, B. Leśnodorski, M. Pietrzak, *Historia państwa i prawa polskiego*, Warszawa 1987, s. 149.

⁸ J. Bardach (red.), *Historia państwa i prawa Polski*, t. I, s. 555.

dano do egzekucji majątkowej, która przede wszystkim była skierowana przeciw ruchomościom. Zajęciu ulegało najpierw bydło, trzoda (co zwano ciężeniem lub ciężą), potem inne rzeczy ruchome. Jeżeli ruchomości nie wystarczały na zaspokojenie zasądzonej wierzytelności i kar, prowadzono egzekucję z dóbr nieruchomości. Wówczas przeprowadzano wwiązanie sądowe w określoną nieruchomość dłużnika. W razie niezaspokojenia egzekucja zwracała się przeciwko osobie. Brak rękojmi, co zdarzało się osobom nieosiadłym, prowadził do stosowania od razu egzekucji osobistej. Egzekucję wszczynano na wniosek strony, która proces wygrała, i prowadzili ją urzędnicy sądowi.

Postępowanie egzekucyjne w XIV i XV w. jest bardzo rozbudowane, a czynności znajdują unormowanie w aktach egzekucyjnych. Wydawane akty z jednej strony miały zapobiegać nadużyciom urzędników sądowych prowadzących egzekucję, z drugiej uniemożliwić dłużnikowi podjęcie takich działań, które by udaremniły zaspokojenie. Wiązało się to z przejściem od sądowej egzekucji przymusowej do egzekucji dobrowolnej, która składała się z wielu etapów. Postępowanie egzekucyjne miało spowodować dobrowolne wywiązanie się dłużnika, co starano się osiągnąć perswazją. Ograniczano przymus, który stosowano dopiero po wyczerpaniu innych środków nacisku. Celem przymuszenia dłużnika wprowadzano kary pieniężne nakładane przez sąd za niedopuszczenie do ciąży czy związania. Przeprowadzenie egzekucji na poszczególnych ziemiach nie było też jednolite. Wykonaniem wyroku zajmowały się takie organy jak sąd, przed którym sprawa była rozpatrywana i zapadł wyrok, sędzia duchowny oraz starosta⁹. Natomiast w procesach granicznych szlachty, gdy dochodziło do ustalenia stanu faktycznego oraz wytyczenia granic, działał w tym charakterze podkomorzy. Funkcję zasadniczego organu egzekucyjnego o szerokich kompetencjach także w zakresie jurysdykcji spełniał starosta grodowy. Wykonywał wyroki w stosunku do wszystkich osób przebywających na jego terytorium, a przy tym dla zapewnienia skuteczności mógł w ostateczności użyć siły. Wykonywanie tych czynności starosta mógł powierzyć swoim stałym zastępcom, tj. burgrabiom, podstarostom, viceregentom i sub-

⁹ Szerzej J. Rafacz, *Dawny proces polski*, Warszawa 1925, s. 79 i n. oraz s. 202 i n.; O. Balzer, *Przewód sądowy polski w zarysie*, Lwów 1935, s. 249 i n.; A. Wolf, *Kompetencje urzędników*, Przegląd historyczny Nr XXXVII, 1948, s. 1951 i n.; J. Bardach (red.), *Historia państwa i prawa Polski*, t. I, s. 358 oraz 475 i n.; P. Wiązek, *Postępowanie egzekucyjne w średniowiecznej Polsce (w:) Postępowanie egzekucyjne w dziejach, X Konferencja Naukowa Karpacz 11–13 września 2006 r.*, Wrocław 2007, s. 73–83.

Wojciech Tomalak – doktor nauk prawnych; sędzia Sądu Okręgowego w Kaliszu; wizytator do spraw cywilnych i wieczystoksięgowych; wykładowca na seminariach i szkoleniach organizowanych dla sędziów, referendarzy sądowych i innych przedstawicieli zawodów prawniczych; autor publikacji z zakresu postępowania egzekucyjnego.

■ Książka stanowi najobszerniejsze dostępne na rynku monograficzne opracowanie na temat statusu prawnego komornika sądowego, zarówno pod względem ustrojowym, jak i procesowym. Dla określenia pozycji prawnej komornika – zasadniczego organu egzekucyjnego – decydujące znaczenie mają specyficzne cechy jego podmiotowości, różnorodność i zakres przypisanych zadań oraz wyodrębnienie finansowe. Dokonywane w pracy rozważania dotyczą tworzenia się instytucji komornika i współczesnego jego statusu (w odniesieniu do organów egzekucyjnych w innych systemach prawnych), zakresu działań komornika w egzekucji, czynności odnoszących się do całości postępowania egzekucyjnego, jak również czynności w egzekucji świadczeń pieniężnych i niepieniężnych oraz w szczególnych rodzajach egzekucji. W monografii przytoczono w szerokim zakresie literaturę przedmiotu i orzecznictwo, zwłaszcza Sądu Najwyższego i Trybunału Konstytucyjnego.

■ Publikacja przeznaczona jest dla szerokiego kręgu odbiorców, w szczególności praktyków prawa – komorników sądowych, asesorów komorniczych, aplikantów komorniczych, sędziów, adwokatów i radców prawnych, aplikantów (w każdym z tych zawodów prawniczych). Może być przydatna dla innych osób zainteresowanych problematyką egzekucji sądowej, pracowników naukowych i doktorantów, jak również stron postępowania egzekucyjnego (m.in. wierzyciela, dłużnika).

ISSN 1897-4392
ISBN 978-83-264-3352-8

9 788326 433528

Cena 119 zł
(w tym 5% VAT)

Zamówienia:

infolinia 801 04 45 45, fax 22 535 80 01
zamowienia.książki@wolterskluwer.pl
www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

9 788326 433528 M01P01